



L'individualisme econòmic en l'obra de Léon Walras

Adrià Montalbán Figuerola¹

Resum: La Revolució marginalista marca el tret de partida de l'economia moderna amb la introducció del principi d'utilitat marginal decreixent i el teorema d'equilibri general desenvolupat per Léon Walras. Aquest canvi de paradigma econòmic introdueix la idea que l'economia de mercat, dirigida per les decisions individuals dels agents que hi participen, és eficient per si mateixa. Aquest article revisa els principals trets d'aquesta revolució i, més concretament, les aportacions de Léon Walras a l'economia per tal d'establir els paral·lelismes i les diferències que existeixen entre els seus principis i els principis de l'individualisme de Jeremy Bentham. A partir d'aquest estudi es marquen algunes hipòtesis sobre la possible integració d'estudis econòmics caracteritzats per tenir com a punt de partida l'estudi de la societat i no l'individu.

Paraules clau: revolució marginalista, equilibri general, Léon Walras, individualisme econòmic.

INTRODUCCIÓ

Ens referim a la revolució marginalista quan parlem de l'extensió de manera ràpida de l'aplicació del principi d'utilitat marginal decreixent en l'estudi de l'economia

¹ montalban.figueroa@icloud.com

política. Durant la dècada del 1870, aquest concepte fou introduït de manera simultània per part dels economistes Stanley Jevons (Manchester, Anglaterra), Carl Menger (Viena, Àustria) i Léon Walras (Lausana, Suïssa). Tots els economistes mencionats van aplicar metodologies diferents i van arribar a diferents conclusions (Jaffe, 1976, p. 523), però si més no, treballaven des de la visió d'un món econòmic caracteritzat per la divisió del treball, la propietat privada dels mitjans de producció i l'eficiència dels mercats partint d'un enfocament utilitarista que identifica la moral amb l'elecció racional dels individus egoistes. D'entre els tres economistes esmentats, destaca la figura de Léon Walras i el seu concepte d'equilibri general que es considera el tret de sortida de l'economia moderna i que va influir autors tan importants com Wilfried Pareto o John Hicks (Monsalve, 2010, p. 288). No obstant això, diferents investigacions recents sostenen que les interpretacions de les teories econòmiques de Léon Walras són esbiaixades i comprenen el conjunt de l'obra de Walras, qui lluny de ser utilitarista es reivindicava com a socialista. Aquest article es proposa revisar els principals trets de la revolució marginalista i de l'equilibri general en el marc del conjunt de l'obra teòrica de Léon Walras per tal d'entendre fins a quin punt es pot considerar a aquest autor un utilitarista i, d'aquesta forma, el conjunt del seu pensament.

LA REVOLUCIÓ MARGINALISTA

Si bé la primera definició del concepte d'utilitat marginal decreixent es remunta al pensament aristotèlic (Kauder, 1953, pp. 638; Fleetwood, 1997, pp. 731-2), no fou fins a finals del segle XIX quan la utilitat marginal decreixent obté un paper principal en el desenvolupament de les teories econòmiques del moment. Aquest concepte fa referència al fet que el benestar o utilitat que un bé determinat ens genera no és el mateix en funció de la seva escassetat i, per tant, la valoració que en fem d'aquest no serà sempre la mateixa, sinó que serà decreixent en el seu consum. La lògica subjacent d'aquesta idea afirma que com més gran és la quantitat que consumim d'un bé determinat, menor és la utilitat que ens aporta cada nova unitat d'aquest. De la mateixa manera, el preu que voldrem pagar pel producte serà decreixent.

La introducció d'aquest concepte es considera una revolució perquè va trencar amb els principis de l'economia denominada clàssica de David Ricardo, John Stuart

Mill o Adam Smith (Blaug, 2001, p. 319) on el valor dels béns de consum estava determinat directament pel seu cost de producció – cost de la matèria primera, cost del capital, etc. A partir de la teoria de la utilitat marginal decreixent, el valor del producte es determina a partir de la valoració dels consumidors (Backhouse, 2008, p. 1), és a dir, el valor no es genera en el passat, sinó que prové de les utilitats esperades que es gaudiran quan es consumeixin els béns (Landreth i Colander 1998, pp. 216-218) mentre que el cost de producció passa a convertir-se en un cost d'oportunitat.

Si més no, és raonable pensar que en una economia d'aquestes característiques els demandants poden tenir valoracions que els ofertors no estan disposats a acceptar, convertint el mercat en un espai caracteritzat per una ineficiència sistèmica. Més enllà d'això, Léon Walras entenia que els productors responen, simultàniament, als senyals del mercat i adapten la seva oferta a les demandes dels consumidors. Només així poden maximitzar també la seva utilitat (Antal Mátyás, 1980, p. 16). Quan això ocorre es considera que s'ha assolit una condició d'equilibri general on la demanda de béns coincideix amb l'oferta dels mateixos (Stigler, 1950, p. 319) essent l'assignació dels recursos donats la més eficient possible. Sense aquest element, la innovació de l'economia marginal no haguera estat mai una autèntica revolució de la disciplina (Jaffe, 1972, p. 379-380) i això és conseqüència de la contribució Léon Walras a qui Schumpeter considera l'economista teòric més important de tots els temps (1954, p. 827).

LA TEORIA DE L'EQUILIBRI GENERAL I LA VISIÓ TRIPARTIDA DE L'OBRA DE LÉON WALRAS

Nascut a Evreux (França) l'any 1834, Marie-Esprit Léon Walras fou un autodidacta que va dedicar la seva vida a l'economia política tal com li va prometre al seu pare als 24 anys. Malgrat les dificultats econòmiques que va patir, després de concatenar diverses feines als ferrocarrils i a la banca privada, el 1870 va aconseguir una posició de professor d'economia política a la Universitat de Lausanne (Suïssa) fins a l'any 1892. Durant aquest període va desenvolupar la seva gran obra acadèmica: *Éléments d'Économie Politique Pure* (1874-77), on defineix que l'economia política és una ciència pura, un art i també una ciència moral (Walras, 1874, p. 27), situa la justícia com un dels criteris bàsics en la formulació de la seva obra i, a partir de la teoria del valor de la utilitat marginal, que ell anomena *rareté*, desenvolupa la seva teoria de

l'equilibri general. Per tal d'entendre aquesta teoria en el seu conjunt cal, en un primer moment, proporcionar una definició adequada d'equilibri.

“Equilibri” es defineix com l'estat d'un mercat de transaccions de béns en el qual l'oferta d'un producte coincideix amb la demanda d'aquest. Això involucra només a un mercat, per exemple, el mercat de les pomes. Però què ocorre si en un mercat hi ha pomes, maduixes i plàtans? En l'anàlisi d'un mercat en aquella època existia la tendència a pensar que els preus dels altres productes romanien invariables. Augustin Cournot desmenteix el que acabem de mencionar, en l'opinió d'aquest autor; un sistema econòmic és un conjunt on totes les parts estan connectades i tenen relació les unes amb les altres (Cournot, 1838, p. 127), quelcom que significa que si en un mercat de fruites, el preu del plàtan cau, aquest fet afectarà la valoració de les maduixes i de les pomes. Sota aquesta premissa, Léon Walras desenvolupa un sistema matemàtic on es descriuen amb gran precisió i detall les interrelacions que es produeixen en un sistema econòmic, d'aquesta forma, crea una teoria completa i rigorosa del problema de l'equilibri general (Friedman, 1955, p. 904) i arriba a la conclusió que les forces del mercat són l'oferta i la demanda, que estan conduïdes pels consumidors i productors, i que depenen del preu de tots els altres productes incloent-hi el preu del producte, els salaris i les rendes. Finalment, conclou que aquestes forces arriben a uns “preus d'equilibri” que feien igualar l'oferta a la demanda a tots els mercats simultàniament (Monsalve, 2010, p. 292) arribant a un punt d'eficiència global.

LA CONCEPCIÓ DE L'INDIVIDU A LA OBRA WALRASIANA

Friedman (1955, pp. 904-7) destaca que la grandesa de la teoria de l'equilibri general de Léon Walras és el de tenir una “bird-eye view” del sistema econòmic en la seva totalitat i a més a més, produir un llenguatge adient per l'anàlisi de la interacció oferta i demanda. Segons aquest autor, la intenció de Walras no era en cap cas continuar promovent l'utilitarisme com a valor econòmic a partir del seu model tal com Wilfried Pareto va voler fer, tot obviant les consideracions que Walras reconeixia en el moment de fer valer aquesta teoria (Donzelli, 2009, pp. 90-102). De fet, s'ha deixat de banda la dimensió tripartida de l'obra walrasiana que es pot observar en aquesta cita:

“Estas características de las cosas escasas (los objetos de consumo) delimitan

tres puntos de vista para el estudio de la riqueza social. El estudio de las cosas escasas, en tanto que ellas tienen un valor de cambio, es el objeto de la economía política pura y obedece al criterio de lo verdadero. Su forma es la matemática. Pero en tanto que ellas son producibles, el estudio de las cosas escasas es el objeto de la economía política aplicada en el cual el criterio es útil; en tanto que ellas son apropiables, forman el objeto de la economía social que cataloga las diferentes distribuciones de la riqueza en función de criterios de justicia.” (Lopera Chaves, 2000, pp. 143-144)

Però no només això, sinó que també es va distanciar de ser considerat un defensor del lliure mercat:

“Libertad del individuo, Autoridad del Estado, Igualdad de Condiciones, Desigualdad de Posiciones: esta es la fórmula general de la constitución de la ciencia social. Una vez se aplique esta fórmula (...) la ley del comportamiento del Hombre estará científicamente establecida, como lo es la ley del movimiento de la Tierra alrededor del Sol.” (Walras, 1898, p. 453. En Monsalve, 2010, p. 294).

Tot i que l'autor havia construït un model teòric per tal d'entendre el funcionament del sistema capitalista, aquest fet no implica en cap cas que els elements d'aquest apareguin al seu model de competència perfecta (Morishima, 1977, p. 9). William Jaffé (1980, p. 530) ho va descriure com a una utopia real, és a dir, un model d'elements que no es troben al món real, idealment perfecte en certs aspectes, compostos per elements materials i psicològics reals. De fet, malgrat ser un defensor de la propietat privada, l'economista donava suport dintre la seva obra a mesures tan avui dia radicals com la nacionalització de la terra o l'eliminació de l'impost als salaris i era un gran entusiasta dels moviments cooperativistes (Cirillo, 1984, pp. 57-60). Així, a partir d'aquí la preocupació fonamental de Léon Walras fou la de la justícia social i no el de promoure la concepció utilitarista desenvolupada per Jeremy Bentham i que avui ocupa el centre de l'ideologia de mercat.

Les diferències entre Léon Walras i Jeremy Bentham són evidents si tenim en compte les concepcions que tenen de la societat, els seus objectius i la manera d'assolir-los. Per una banda, Bentham entén la societat com un cos fictici compost per individus que té per objectiu aconseguir la felicitat màxima dels qui la conformen. En aquest sentit, entén que en aquesta els individus guiats pels seus desitjos poden arribar a conflictes i considera que, essent igual la felicitat de cada part, es considerarà desitjable

la felicitat del número més gran. En el principi d'utilitat de Bentham, l'Estat juga un paper residual. D'aquesta forma, l'individu és el centre de la elaboració teòrica de l'autor britànic que tindrà com a objectiu real la felicitat individual més gran possible. Per l'altra banda, Walras comprèn que la societat i els individus son dos abstraccions de fets simultanis i, per tant, els objectius personals són tan individuals com col·lectius, tan independents com solidaris. Entén també que l'objectiu social desitjat és la justícia i, per assolir-la, entén que ha d'haver-hi un Estat que iguali les condicions inicials per a tothom a més de garantir l'existència de mitjans de comunicació, lleis, seguretat i educació. En aquesta societat l'individu actuarà lliurement segons les seves capacitats, desitjos i esforços, però sempre dintre d'un marc institucional concret. El criteri de justícia walrasià es pot resumir en igualtat de condicions, desigualtat de posicions (Rivera-Sotelo, 2011, pp. 60-64).

En definitiva, Walras planteja una visió de la societat i de les persones com fets simultanis i dependents l'un de l'altre on l'objectiu és la justícia, un criteri que és bo per si mateix i independent de les consideracions individuals. Com a resultat, l'economista francès no pot ser considerat un utilitarista basat en els principis desenvolupats per Jeremy Bentham ja que entén la necessitat de comptar amb un criteri de justícia d'obligatori compliment per tal de superar l'individualisme absolut.

CONCLUSIONS

En aquest article hem vist com la revolució marginalista fou la primera a introduir de manera consistent el concepte d'utilitat marginal decreixent, el que va suposar l'inici de l'economia moderna tal com l'entenem en l'actualitat. Dintre de la revolució marginalista, hem destacat la importància de la teoria de l'equilibri general desenvolupada per Léon Walras on s'afirma que l'elecció racional dels individus que formen part d'una economia de mercat permet arribar a una distribució eficient dels béns que s'intercanvien. El problema fou que d'un exercici intel·lectual com va ser la teoria de l'equilibri general se'n va promoure una doctrina utilitarista que va separar la societat de l'individu i va promoure una economia de mercat que és predominant en l'actualitat.

Lluny de defensar el model econòmic capitalista, Léon Walras sempre es va

posicionar com un defensor de la justícia i va treballar en la implementació de nombroses polítiques socials. Així doncs, la seva visió de la societat i l'individu com un únic organisme s'allunya radicalment de la concepció de l'individu que es desprèn de l'obra de Jeremy Bentham i que és actualment el centre de l'economia moderna capitalista. A més, Léon Walras va destacar la necessitat de comptar amb un criteri de justícia per poder desenvolupar mètodes econòmics pròxims al mercat, que garanteixin, almenys, la igualtat de condicions dels que hi participen.

La revisió dels autors que marquen el tret de partida a l'economia com a ciència pot ajudar-nos a tenir una visió conjunta dels seus mètodes i conclusions. Concretament, la visió esbiaixada de l'obra de Léon Walras ens adverteix de si és correcte continuar estudiant l'economia com una ciència de l'elecció de l'individu racional. Si l'individu i la societat són un mateix element, perquè no integrem l'estudi de la societat a l'economia des de totes les disciplines?

Així doncs, convé no interpretar el que matemàticament es pot produir donades unes condicions inicials del que podem observar al món. A la vegada, és necessari integrar noves consideracions sobre justícia, societat, individu i comunitat dintre de l'estudi econòmic. L'individu existeix, té autonomia i és quelcom innegable, però l'economia ha d'entendre que les decisions d'aquests estan sotmeses a un marc institucional concret i que la seva anàlisi també pertoca als economistes.

BIBLIOGRAFIA

- Backhouse, R. E. (2008). *Marginal Revolution*. In S. Durlauf and L. Blume (eds.) *The New Palgrave Dictionary of Economics*. London: Palgrave Macmillan.
- Blaug, M. (2001). *Teoría Económica En Retrospección*. 5th ed. Ciudad de México: Fondo de Cultura Económica.
- Cirillo, R. (1984). Léon Walras and Social Justice. *American Journal of Economics and Sociology*, 43(1), pp. 53–60.
- Cournot, A. (1897). *Researches into the Mathematical Principles of the Theory of Wealth*. New York: The Macmillan Company.

- Donzelli, F. (2009). Walras and Pareto on the Meaning of the Solution Concept in General Equilibrium Theory. In *New Essays on Pareto's Economic Theory*, dge Taylor & Francis Group, pp. 67–102.
- Fleetwood, S. (1997). Aristotle in the 21st Century. *Cambridge Journal of Economics*, 21(6), pp. 729–44.
- Friedman, M. (1955). Leon Walras and His Economic System. *The American Economic Review*, 45(5), pp. 900–909.
- Jaffé, W. (1980). Walras's Economics as Others See It. *History of Economic Literature*, 18(2), pp. 528–49.
- Jaffé, W. (1976). Menger, Jevons and Walras de-Homogenized. *Economic Inquiry*, 14, pp. 511–24.
- Kauder, E. (2006). Genesis of the Marginal Utility Theory: From Aristotle to the End of the Eighteenth Century. *The Economic Journal*, 63(251), pp. 638650.
- Lallement, J. (1993). Prix et Équilibre Selon Léon Walras. In A. Béraud and G. Faccarello (eds.) *Nouvelle Histoire de La Pensée Économique 2. Des Premiers Mouvements Socialistes Aux Néoclassiques* (pp. 449–66). Paris: La Découverte.
- Landreth, H, and Colander, D. C. (1998). *Historia Del Pensamiento Económico*. Ciudad de México: Compañía Editorial Continental.
- Lopera Chaves, M. T. (2000). La Teoria de Walras: ¿teoría Pura o Teoría de La Justicia?. *Lecturas de Economía* 53: 140–46.
- Mátyás, A. (1985). *History of Modern Non-Marxian Economics*. 2nd ed. Budapest: St. Martin's Press.
- Monsalve, S. (2010). A Cien Años de La Muerte de Léon Walras I: Sobre Su Obra Original. *Cuadernos de Economía*, 29(53), pp. 287–319.
- Morishima, M. (1977). *Walras's Economics: A Pure Theory of Capital and Money*. Cambridge: Bambridge University Press.
- Rivera-Sotelo, A.-S. (2011). El Utilitarismo de Jeremy Bentham ¿Fundamento de La Teoría de Leon Walras?. *Cuadernos de Economía*, 30(55), pp. 55-76.
- Schumpeter, J. (1954). *History of Economic Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Stigler, G. J. (1950). No Title. *The Journal of Political Economy*, 58(4), pp. 307–27.
- Walras, L. (1874). *Éléments D'Économie Politique Pure Ou Théorie de La Richesse Sociale* (1st. Part). Lausanne: Guillaumin.